

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.8.2.35>**PROBLEMATYCZNE KWESTIE PRZECIWDZIAŁANIA WSPÓLNOTOM PRZESTĘPCZYM****Oleh Tarasenko***kandydat nauk prawnych, docent,**docent Katedry Działalności Operacyjno-Poszukiwawczej Narodowej Akademii Spraw Wewnętrznych
(Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-3179-0143

e-mail: tos2009@gmail.com

Adnotacja. W artykule omówiono problematyczne kwestie, które mogą pojawić się w praktycznej działalności przy ustalaniu działań osób, które tworzą wspólnoty przestępcze i kierują nimi, proponowane sposoby ich rozwiązania. Przeprowadzono analizę norm prawa, według której kwalifikują się działania osób, które znajdują się w statusie podmiotów o wpływie przestępczym, podmiotów o podwyższonym wpływie przestępczym, wykonujących wpływ przestępczy. Stwierdzono, że istotne znaczenie dla możliwości pociągnięcia podmiotów przestępczych do odpowiedzialności ma: określenie w art. 28 Kodeksu Karnego Ukrainy formy współudziału „w ramach wspólnoty przestępczej”; obecność cech kwalifikujących w poszczególnych artykułach specjalnej części Kodeksu Karnego Ukrainy, a mianowicie: „popelnienie wykroczenia karnego przez osobę, która jest w statusie podmiotu (podwyższonego) wpływu przestępczego”, a także „popelnienie wykroczenia karnego przez uczestnika wspólnoty przestępczej”; określenie bezpośrednio w Kodeksie Karnym definicji terminów „osoba, która jest podmiotem zwiększonego wpływu przestępczego”, „osoba, która jest podmiotem wpływu przestępczego”; „wpływ przestępczy”; usunięcie z tekstu artykułów Kodeksu Karnego Ukrainy argotyzmów legitymizujących terminologię (a zatem ideologię) świata przestępczego w konstrukcji norm prawa; ustanowienie równej pozycji prawnej zarówno dla uczestników organizacji przestępczych, jak i dla uczestników wspólnot przestępczych – w zakresie możliwości zwolnienia z odpowiedzialności karnej za popelnienie przestępstw w składzie zorganizowanych formacji przestępczych w przypadku, gdy osoba zgłosiła podejrzenie utworzenia, udziału lub pomocy w działalności wspólnoty przestępczej.

Słowa kluczowe: wspólnota przestępcza, tworzenie, kierownictwo, podmiot wpływu przestępczego, odpowiedzialność karna, regulacja prawna, braki.

PROBLEM ISSUES OF COMBATING CRIMINAL COMMUNITIES**Oleh Tarasenko***Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,**Associate Professor at the Department of Operative-Search Activity**National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-3179-0143

e-mail: tos2009@gmail.com

Abstract. The article considers the problematic issues that may arise in practice during the recording of the actions of persons who create and manage criminal communities, the proposed ways to solve them. An analysis of the rules of law, which qualifies the actions of persons who are in the status of subjects of criminal influence, subjects of increased criminal influence, carry out criminal influence. It is concluded that important for the possibility of bringing the subjects of criminal influence to justice is: the definition in Art. 28 of the Criminal Code of Ukraine forms of complicity “as part of a criminal community”; the presence of qualifying features in certain articles of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, namely: “commission of a criminal offense by a person who is in the status of a subject of (increased) criminal influence”, as well as “commission of a criminal offense by a member of a criminal community”; providing directly in the Criminal Code of Ukraine definitions of the terms “person who is a subject of increased criminal influence”, “person who is a subject of criminal influence”; “Criminal influence”; elimination from the text of the articles of the Criminal Code of Ukraine of argotisms that legitimize the terminology (and, accordingly, the ideology) of the criminal world in the construction of legal norms; establishing equal legal status for both members of criminal organizations and members of criminal communities - on the possibility of exemption from criminal liability for committing crimes in organized criminal groups if the person notified of the creation, participation or promotion of a criminal community.

Key words: criminal community, creation, leadership, subject of criminal influence, criminal liability, legal regulation, shortcomings.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННИМ СПІЛЬНОТАМ

Олег Тарасенко

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри оперативної розшукової діяльності

Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-3179-0143

e-mail: tos2009@gmail.com

Анотація. У статті розглядаються проблемні питання, що можуть виникати у практичній діяльності під час фіксації дій осіб, які створюють злочинні спільноти та здійснюють керівництво ними, запропоновані шляхи їх вирішення. Проведено аналіз норм права, за якими кваліфікують дії осіб, які мають статус суб'єктів злочинного впливу, суб'єктів підвищеного злочинного впливу, здійснюють злочинний вплив. Зроблено висновок, що вагоме значення для можливості притягнення суб'єктів злочинного впливу до відповідальності має: визначення у ст. 28 КК України форми співучасті «у складі злочинної спільноти»; наявність кваліфікувальних ознак в окремих статтях Особливої частини КК України, як-от «вчинення кримінального правопорушення особою, яка перебуває у статусі суб'єкта (підвищеного) злочинного впливу», «вчинення кримінального правопорушення учасником злочинної спільноти»; надання безпосередньо у КК України визначень термінів «особа, яка є суб'єктом підвищеного злочинного впливу», «особа, яка є суб'єктом злочинного впливу», «злочинний вплив»; усунення з тексту статей КК України арготизмів, які легітимізують у конструкції норм права термінологію (та ідеологію) злочинного світу; встановлення рівного правового становища (для учасників як злочинних організацій, так і злочинних спільнот) щодо можливості звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів у складі організованих злочинних формувань, якщо до повідомлення про підозру особа повідомила про створення, участь або сприяння діяльності злочинної спільноти.

Ключові слова: злочинна спільнота, створення, керівництво, суб'єкт злочинного впливу, кримінальна відповідальність, правове регулювання, недоліки.

Вступ. Організована злочинність – чинник політичної й економічної нестабільності в суспільстві. Організовані злочинні формування модернізуються, змінюють свої види, виходять за межі національних кордонів однієї держави, набувають транскордонного і транснаціонального характеру. Сьогодні в Україні можна говорити про наявність професійної злочинності, її зрощування з владними структурами, контроль над господарчими суб'єктами та окремими видами господарської діяльності. Розвиток кримінального середовища призвів до формування злочинних спільнот, які є вищим рівнем злочинної ієрархії. Прогнозуючи подальший розвиток організованих злочинних формувань, слід указати на формування розгалужених кримінальних структур (транснаціональних і міжрегіональних), інтенсивний процес їх консолідації, провідну роль у якому відіграють саме злочинні спільноти. Водночас зазначається погіршення ефективності протидії організованим формам злочинності, про що свідчить статистика: якщо лише за перше півріччя 2007 року в державі було виявлено 40 злочинних організацій, до яких входили 1054 організовані групи і 11 444 злочинці, а також 3567 окремих організованих груп, які налічували 46 760 учасників, серед яких 6108 лідерів, 158 «ворів у законі», то у 2016 р. виявлено 109 організованих груп та злочинних організацій, у 2017 р. – 178, у 2018 р. – 246, у 2019 р. – 255, у 2020 р. – 377 (Стан і структура злочинності в Україні). Держава докладє зусиль щодо нівелювання шкідливого впливу злочинних спільнот на суспільні відносини: у 2020 році з метою припинення діяльності злочинних спільнот, нейтралізації учасників таких спільнот, притягнення до кримінальної відповідальності «ворів у законі», а також інших учасників злочинних спільнот та інших осіб, причетних до їх створення та функціонування, ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» (Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою, 2020), яким унесено низку змін до КК України. Водночас імплементація положень цього Закону в чинне законодавство зумовила появу низки проблем правозастосовної практики щодо фіксації дій осіб – суб'єктів злочинного впливу, фактів створення та керівництва злочинною спільнотою тощо. Зазначене зумовлює необхідність виокремлення проблемних питань виявлення та фіксації дій суб'єктів злочинного впливу та наукового обґрунтування шляхів застосування вимог чинного законодавства в частині протидії злочинним спільнотам.

Стан наукових досліджень. Протягом останніх років проблемні питання протидії злочинним спільнотам досліджувалися низкою науковців: Л.Ф. Гула визначив особливості виявлення організаторів, лідерів та «авторитетів» організованих злочинних формувань та фіксації кримінальних правопорушень, що вчиняються ними (Гула, 2014); Л.М. Демидова дослідила питання кваліфікації дій осіб, які створюють організовані злочинні формування та керують ними (Демидова, 2003); І.І. Іванчишин окреслив питання виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, учинених злочинними угрупованнями, зокрема їх організаторами (Іванчишин, 2017); О.О. Харкевич визначив проблемні питання протидії злочинному впливу осіб із кримінальним статусом «вори в законі» та їх роль у формуванні криміногенної обстановки в Україні (Харкевич, 2017). Слід зазначити, що наукові розробки здійснювалися без урахування змін нормативної бази та криміналізації дії щодо створення злочинних спільнот та керівництва ними, а також використання злочинного впливу.

Мета статті – визначити проблемні питання протидії злочинним спільнотам, виокремити проблеми, що виникають під кваліфікації дій суб'єктів злочинного впливу та запропонувати шляхи їх вирішення.

Основна частина. Законодавством, що регулює питання кваліфікації дій осіб, які створюють злочинні спільноти, мають злочинний статус суб'єктів злочинного впливу, здійснюють керівництво злочинними спільнотами, введено низку новел: використано термін «вор у законі» та введено таке поняття; закріплено кримінальну відповідальність за створення злочинної спільноти та керівництво нею; введено поняття, надано визначення терміна «злочинний вплив» та встановлено відповідальність за його встановлення або поширення; криміналізовано дії щодо звернення до суб'єкта підвищеного злочинного впливу з метою застосування ним такого впливу; акцентовано увагу на діях, які полягають у керівництві злочинною спільнотою у вигляді організації, проведення, сприяння у проведенні та взяття участі в злочинному зібранні («сходці»); визначено умови звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка добровільно повідомила про вчинення злочинних дій, пов'язаних із функціонуванням злочинної спільноти (Кримінальний кодекс України, 2001).

Слід зазначити, що поява можливості кваліфікувати дії особи, які посідають вагоме місце у вищій злочинній ієрархії, створюють та підтримують ідеологію злочинного світу, але самі безпосередньо не вчинюють кримінальні правопорушення, уможливила їх цілеспрямоване виявлення та документування, що має суттєво підвищити якість досудового розслідування. Однак вивчення матеріалів кримінальних проваджень свідчить про те, що зазначені можливості кваліфікації використовуються щодо осіб, які позиціонуються як суб'єкти підвищеного злочинного впливу в місцях позбавлення волі, тому в цих же установах виконання покарань створюються злочинні організації та спільноти, а звернення до суб'єктів злочинного впливу фіксується у разі замовних кримінальних правопорушень, незважаючи на тяжкість та злочинний статус особи тощо. Зазначене свідчить про наявність недоліків у формулюваннях норм права, які визначають відповідальність за злочинні дії, що вчиняються особами, які мають статус суб'єктів злочинного впливу, та які полягають в організації та функціонуванні злочинних спільнот. Науковці зазначають, що виявлення організованих злочинних формувань, їх злочинної діяльності здійснюється оперативно-розшуковим шляхом, тобто шляхом оперативного спостереження за криміногенним середовищем; викриття в цьому середовищі стійких кримінальних зв'язків і тих організованих злочинних формувань, що складаються чи вже сформовані; встановлення організаторів, керівників та інших осіб, які так чи інакше сприяють цій спільноті в здійсненні злочинної діяльності (Аркуша, 2007: 79). Отож, вищезазначені недоліки зумовлюють низьку ефективність оперативно-розшукової протидії злочинним спільнотам, а також нівелюють можливості досудового розслідування щодо притягнення до відповідальності осіб, які перебувають на вищих шаблях злочинної ієрархії. Вважаємо за необхідне виокремити зазначені недоліки, проаналізувати їх негативний вплив та запропонувати шляхи їх усунення.

Одним із недоліків є нечіткість визначення злочинної спільноти. Закон визначає, що злочинна спільнота складається з двох і більше злочинних організацій. Визначення злочинної організації надано у ч. 4 ст. 28 КК України: «злочин визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так й інших злочинних груп» (Кримінальний кодекс України, 2001). Так само у ч. ст. 28. КК України надано визначення терміна «організована група»: «злочин визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом із розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи». Законодавець «не прив'язав» визначення злочинної організації до визначення організованої групи, але з аналізу терміна зрозуміло, що злочинна організація повинна складатися з організованих груп. Оскільки у Законі така умова безпосередньо не визначена, то під час доведення існування злочинної організації немає необхідності доводити існування організованих груп, із яких вона складається. Майже всі параметри злочинної організації є суб'єктивними, окрім єдиного об'єктивного критерію – кількості учасників (організована група – не менше 3 осіб, злочинна організація – не менше 5 осіб).

Що стосується визначення та критеріїв відмінності від зазначених вище організованих злочинних формувань – злочинної спільноти, то під час визначення критеріїв їх відмінності виникає логічна непослідовність. Хоча вчинення злочину у складі злочинної спільноти є формою співучасті, однак у ст. 28 КК України визначення такої форми співучасті відсутнє. До того ж правові ознаки злочинної спільноти закріплені тільки у ч. 4 ст. 255 КК України у такому вигляді, який майже внеможливіє їх ефективне використання: «...злочинна спільнота, тобто об'єднання двох чи більше злочинних організацій...». У такій ситуації правоохоронцям спочатку необхідно довести окремо існування двох (як мінімум) злочинних організацій, а потім – факт їх об'єднання. Ураховуючи те, що ч. ч. 1–2 ст. 225 КК України передбачено можливість кваліфікації дій осіб за створення, керівництво та участь у злочинній організації, а ч. 4 ст. 225 КК України – ті ж дії щодо злочинних спільнот, то у статистику потрапляють обидва організовані злочинні формування, тому не можна визначити те, до відповідальності за злочинні дії щодо злочинної організації притягнуто особу чи спільноти. Оскільки ці кримінальні правопорушення є латентними, то їх ознаки виявляються шляхом активної

пошукової роботи. Відповідно до ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» (Про оперативно-розшукову діяльність, 1992) оперативні працівники, виявивши ознаки створення та/або керівництва злочинною організацією, повинні невідкладно передати зібрані матеріали до органів досудового розслідування, тому проведення оперативно-розшукових заходів втрачає сенс. А оскільки у статистиці обліковується однією позицією створення і злочинних організацій, і злочинних спільнот, то після встановлення факту створення злочинної організації оперативний працівник не має права (а також бажання) проводити оперативно-розшукові заходи щодо тієї ж особи (якій уже висунуто підозру у створенні злочинної організації) і, відповідно, встановлювати факт існування ще однієї злочинної організації та факт об'єднання їх у злочинну спільноту.

Також виникає питання: якщо до складу злочинної організації не повинні обов'язково входити організовані групи (відповідно до визначення), а до складу злочинної організації обов'язково повинні входити злочинні організації, то виникає логічна дилема: а чи можуть до складу злочинної спільноти входити організовані групи і чи буде це кваліфікувальною ознакою? Якщо ж відсутні чіткі критерії відокремлення злочинної організації та організованої групи, то це означає, що злочинна спільнота може об'єднувати, наприклад, одну злочинну організацію та низку організованих груп. Практика свідчить, що саме такий варіант реалізується у вітчизняних реаліях: суб'єкт підвищеного злочинного впливу створює організоване злочинне формування (яке на цей час ще не має формальних ознак злочинної спільноти, але вже має ознаки злочинної організації), а до цього формування (або до сфери впливу цього суб'єкта) протягом певного часу «приєднуються» організовані групи, які не мають ознак злочинних організацій, але є їх частинами, оскільки кожна з цих груп має певну спеціалізацію і виконує певне завдання в інтересах суб'єкта підвищеного злочинного впливу.

Окрім цього, вчинення кримінального правопорушення у складі злочинної організації є кваліфікувальною ознакою у низці кримінальних правопорушень. Науковці зазначають, що ст. 255 КК України у частині створення злочинної організації застосовується в одиничних випадках і лише в сукупності з іншими статтями особливої частини КК України, що передбачають відповідальність за конкретні види тяжких або особливо тяжких злочинів, учинені у цій формі співучасті (Нікіфоров, 2008: 331).

Слід також зазначити, що сучасне формулювання поняття злочинної спільноти викликає розходження у визначенні поняття злочинної спільноти серед науковців. Так, О.О. Харкевич зазначає, що вагомим значення набуває сам факт належності до певного типу об'єднання злочинців, яке вчиняє кримінальне правопорушення, оскільки у низці випадків Закон передбачає відповідальність за дії осіб, які об'єдналися для вчинення кримінального правопорушення, в інших – за саме об'єднання для дії, тобто правопорушення визнається або відповідна поведінка осіб, які діють у співучасті, або ж власне утворення злочинного об'єднання, навіть якщо воно не вчинило конкретних посягань (Харкевич, 2017: 429–430).

Практики вважають, що особи, які перебувають на верхівці злочинної ієрархії, спеціально створюють умови, за яких вони безпосередньо не вчинюють кримінальні правопорушення, і планують механізм функціонування злочинних спільнот. Із такими ускладненнями зіштовхнулися, наприклад, правоохоронні органи Грузії, які набагато раніше від України внесли відповідні зміни до кримінального законодавства стосовно притягнення до відповідальності «ворів у законі». Протягом декількох років вони намагалися вибудувати систему доказування, ґрунтуючись на «класичних» напрямках, як-от фіксація дій особи щодо керівництва злочинним світом (планування діяльності, надання розпоряджень тощо), а коли це не призвело до очікуваного результату, то вони пішли іншим шляхом. На нашу думку, цей шлях не зовсім відповідає принципу презумпції невинуватості, оскільки за основу доведення вини встановлено визнання особою свого неформального статусу – «вор у законі» – безпосередньо шляхом аудіо- та відеофіксації з використанням цих матеріалів як доказів у суді. З одного боку, такий підхід дозволив у стилі терміни притягнути до відповідальності значну частину суб'єктів підвищеного злочинного впливу (інші – виїхали за межі країни), а з іншого – повертає суспільство до часів А.Я. Вишинського (Генерального прокурора часів сталінських репресій), який уважав визнання вини особою основним доказом.

Навіть за умов наявності відповідних норм у КК України процес притягнення суб'єктів підвищеного злочинного впливу до кримінальної відповідальності є складним, внаслідок чого за період дії ст. 255 КК України в частині створення або керівництва злочинною організацією дії таких осіб кваліфікувалися за іншими статтями КК України – нормами, що передбачають відповідальність за збереження наркотичних засобів, вогнепальної зброї тощо, тобто тих дій, без яких не є можливим існування особи у злочинному світі або позиціонування її як суб'єкта підвищеного злочинного впливу. Можна спрогнозувати ідентичну ситуацію і з притягненням осіб за створення або керівництво злочинною спільнотою, оскільки у такому разі, як ми встановили вище, процедура доведення вини таких осіб ще складніша. Це підтверджується тим фактом, що за майже рік (із 4 червня 2020 р.), що минув із часу криміналізації зазначених дій, жодної особи не було притягнуто до кримінальної відповідальності за ч. 4 ст. 255 КК України («Створення злочинної спільноти..., керівництво злочинною спільнотою»).

Що стосується визначення суб'єктів кримінального правопорушення, то також відсутня послідовність у їх визначенні: у ч. 5 ст. 255 КК України використовуються терміни «особа, яка здійснює злочинний вплив», «особа яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу»; у ч. 1 примітки до ст. 255 КК України зазначено, що «під злочинним впливом <...> слід розуміти будь які дії особи, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям сприяє, спонукає, координує або здійснює інший вплив на злочинну діяльність...»; у ч. 1 примітки до ст. 255 КК України зазначено, що «під особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, зокрема у статусі «вора в законі», слід розуміти особу,

яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям здійснює злочинний вплив і координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив». Логіко-семантичний аналіз зазначених термінів дозволяє стверджувати, що одне визначення надано з використанням (майже з посиланням) іншого, тобто утворюється таке логічне кільце: суб'єкт злочинного впливу – особа, яка здійснює злочинний вплив, а злочинний вплив – це вплив особою, яка є суб'єктом злочинного впливу. На нашу думку, такі визначення термінів є неприпустимими, оскільки в подальшому правоохоронці будуть вимушені на підставі цих термінів будувати обвинувачення, а це майже не є можливим.

Суттєву проблему в правозастосовній діяльності становить використання в нормах права термінології злочинного світу, до того ж ця проблема багаторівнева. По-перше, використання терміна «вор у законі» є небезпечним прецедентом, коли законодавець починає «підлаштовуватися» під злочинські правила («поняття»), переймаючи (та фактично приймаючи) ідеологію злочинного світу у вигляді термінології, яка використовується виключно на рівні й у міжособовому спілкуванні членів закритої соціальної групи, якою є злочинці взагалі і верхівка злочинної ієрархії зокрема. По-друге, безсистемне використання не зовсім притаманного вітчизняному кримінальному праву терміна робить неможливим його використання як частини елементу складу кримінального правопорушення, що підлягає фіксації для доведення факту наявності злочинних дій, учинюваних певною особою. Окрім «ворів у законі», злочинці використовують також інші терміни для позначення місця особи у злочинній ієрархії. Так, особи, які можуть використовувати злочинний вплив, можуть бути позначені термінами «наглядач», «положенець», «прагнучий», кожний із яких (залежно від ситуації) може мати інше значення. «Наглядач» теж може мати «злочинний» статус, який може бути прирівняний до правового статусу особи, яка має підвищений злочинний вплив, але тільки у тому разі, коли «наглядача» «призначив» «вор у законі» (або сходка). Продовжуючи аналогію, пропонуємо оцінити гіпотетичну ситуацію: для того, щоб визнати особу «наглядачем» або «вором у законі», тобто суб'єктом підвищеного злочинного впливу, оперативним працівникам (або слідчому) необхідно надати запит до злочинного зібрання (сходки) щодо призначення такої особи на певну «злочинну посаду» або отримати від них протокол зібрання, завірений мокрою печаткою та підписами осіб, які «коронували» особу на «вора в законі». Звичайно, це перебільшення, але легітимізація будь-яких арготизмів (тобто термінів «арго» – злочинного жаргону) у конструкції норм права призведе до неможливості або значного утруднення застосування конкретної норми права. Законодавче закріплення такої термінології, відсутність визначених у законі чітких критеріїв призведе до того, що слідчий замість доведення винуватості особи повинен буде доводити наявність невідомого неформального статусу особи, зважаючи на те, що будь-якого об'єктивного підтвердження, жодних офіційних документів, які могли б підтвердити факт наявності такого статусу в особи, не існує.

У ч. 6 ст. 255 КК України зазначено підстави для звільнення особи від кримінальної відповідальності за створення злочинної організації, однак відсутня підстава звільнення особи, яка до повідомлення про підозру у вчиненні злочину (створення або керівництво злочинною спільнотою) добровільно повідомила про створення злочинної спільноти або участі в ній, навіть якщо вона активно сприяла її розкриттю. Відсутність таких підстав значно утруднює використання інституту «дієвого каяття», оскільки учасники злочинної спільноти не мають відповідних преференцій у вигляді можливого звільнення від кримінальної відповідальності.

Висновки. Таким чином, вагоме значення для можливості притягнення суб'єктів підвищеного злочинного впливу до відповідальності має:

- визначення у ст. 28 КК України форми співучасті «у складі злочинної спільноти»;
- наявність кваліфікувальних ознак в окремих статтях Особливої частини КК України, а саме: «вчинення кримінального правопорушення особою, яка перебуває у статусі суб'єкта (підвищеного) злочинного впливу», а також «вчинення кримінального правопорушення учасником злочинної спільноти»;
- надання безпосередньо у КК України визначень термінів «особа, яка є суб'єктом підвищеного злочинного впливу», «особа, яка є суб'єктом злочинного впливу», «злочинний вплив»;
- усунення з тексту статей КК України арготизмів, які легітимізують у конструкції норм права термінологію (та ідеологію) злочинного світу;
- установлення рівного правового становища (для учасників як злочинних організацій, так і злочинних спільнот) щодо можливості звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів у складі організованих злочинних формувань, якщо до повідомлення про підозру особа повідомила про створення, участь або сприяння діяльності злочинної спільноти.

Список використаних джерел:

1. Аркуша Л.І. Основи методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2001. 216 с.
2. Гула Л.Ф. Організаційно-правові та тактичні основи діяльності підрозділів ОВС у протидії злочинам, що вчиняються організованими злочинними групами : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2014. 494 с.
3. Демидова Л.М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2003. 163 с.
4. Іванчишин І.І. Виявлення та розслідування злочинів, учинених злочинними угрупованнями : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2017. 321 с.
5. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
6. Нікіфоров В.Ю. Проблеми кваліфікації співучасників в організованій групі та злочинній організації. *Форум права*. 2008. № 1. С. 328–333. URL: [https:// forumprava.pp.ua](https://forumprava.pp.ua)

7. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою : Закон України від 04 черв. 2020 р. № 671-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2020. № 42. Ст. 343.
8. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України № 2135-XII від 18 лют. 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*, 1992. № 22. ст. 303.
9. Стан і структура злочинності в Україні. Офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113285&libid=100820&c=edit&_c=fo.
10. Харкевич О.О. О проблемных вопросах по противодействию преступного влияния лиц с криминальным статусом «вор в законе» на территории Украины. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1(76). С. 422–431.

References:

1. Arkusha L. I. (2001) *Osnovy metodyky vyivlennia i rozsliduvannia orhanizovanoi zlochynnoi diialnosti pry naiavnosti korumpovanykh zviazkiv* [Fundamentals of methods of detecting and investigating organized crime in the presence of corrupt connections]: dys...kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Kh., 216 P. [in Ukrainian].
2. Demydova L. M. (2003) *Kryminalna vidpovidalnist za stvorennia zlochynnoi orhanizatsii* [Criminal liability for the creation of a criminal organization]: dys...kand. yuryd. nauk: 12.00.08. Kh., 163 P. [in Ukrainian].
3. Hula L. F. (2014) *Orhanizatsiino-pravovi ta taktychni osnovy diialnosti pidrozdiliv OVS u protydivii zlochynam, shcho vchyniaiutsia orhanizovanymy zlochynnymy hrupamy* [Organizational, legal and tactical bases of activity of police departments in counteraction to crimes committed by organized criminal groups]: dys. ... dokt. yuryd. nauk: 12.00.09. L., 494 P. [in Ukrainian].
4. Ivanchyshyn I. I. (2017) *Vyivlennia ta rozsliduvannia zlochyniv, uchynenykh zlochynnymy uhrupovanniamy* [Detection and investigation of crimes committed by criminal groups]: dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Dnipro, 321 P. [in Ukrainian].
5. Kharkevych O. O. (2017) *O problemnykh voprosakh po protyvodeistviyu prestupnogo vliyaniia lyts s krymynalnym statusom «vor v zakone» na terrytoryi Ukrainy*. [On problematic issues of countering the criminal influence of persons with the criminal status "thief in law" on the territory of Ukraine.] *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 1(76). P. 422-431 [in Russian].
6. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy (2001)*. [Criminal Code of Ukraine] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. №25-26. P. 131 [in Ukrainian].
7. Nikiforov V. Yu. (2008) *Problemy kvalifikatsii spivchasnykiv v orhanizovanii hrupi ta zlochynnoi orhanizatsii*. [Problems of qualification of accomplices in an organized group and a criminal organization.] *Forum prava*. № 1. P. 328-333 [sait] URL: <https://forumprava.pp.ua> [in Ukrainian].
8. *Pro operativno-rozshukovu diialnist (1992)* [About operative-search activity]: *Zakon Ukrainy № 2135-XII vid 18 liut. 1992 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, № 22. P. 303 [in Ukrainian].
9. *Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo vidpovidalnosti za zlochyny, vchyneni zlochynnoiu spilnotoiu (2020)* [About modification of the Criminal code of Ukraine concerning responsibility for the crimes made by criminal community]: *Zakon Ukrainy vid 04 cherv. 2020 r. № 671-IX. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)* № 42. P. 343 [in Ukrainian].
10. *Stan i struktura zlochynnosti v Ukraini*. [The state and structure of crime in Ukraine.] *Ofitsiinyi veb-sait Heneralnoi prokuratury Ukrainy*: [sait] URL:http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113285&libid=100820&c=edit&_c=fo [in Ukrainian].